

**Kalbiniai
patarimai
sudarant
valgiaraščius**

Kalbiniai patarimai sudarant valgiaraščius

Savivaldybės kalbos tvarkytojas, remdamasis Vietos savivaldos įstatymo 7 str. 12 p. (valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolė) ir kasmet Kėdainių rajono savivaldybės mero potvarkiais patvirtintais tikrinimų planais, kontroliuoja, kaip vykdomas Valstybinės kalbos įstatymas ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimai, reglamentuojantys kalbos vartojimą ir jos taisyklingumą. Komisijos nutarimai privalomi visoms įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms.

2025 metais buvo numatyta patikrinti 30 Kėdainių rajono savivaldybės restoranų, kavinių. Planas įvykdytas, tad, remiantis šių ir ankstesnių metų patikrinimų rezultatais, galima aptarti dažniausiai pasitaikančias klaidas ir netikslumus.

Ruošiant šiuos patarimus, taip pat naudotasi Valstybinės kalbos inspekcijos svetainės medžiaga

<https://vki.lrv.lt/lt/kalbos-patarimai/prekybos-darbuotojui/>

<https://vki.lrv.lt/lt/kalbos-patarimai/konditeriams/> ir Albinos Šiupienienės knygele „Į pagalbą valgiaraščių tvarkytojams“.

Ši apžvalga anaipol nesiekia ko nors supeikti, bet siūlo atkreipti dėmesį į klaidas, netikslumus, smulkmenas, kurios gadina bendrą valgiaraščių įspūdį. Juk taisyklinga kalba kuria profesionalios, solidžios įmonės įvaizdį. Be to, kaip minėta, taisyklinga valstybinė kalba yra privaloma pagal Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymą, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimus. Už jų nevykdymą ir pažeidimus numatyta administracinė atsakomybė, bet paprastai baudos neskiriamos – su įmonių, kur rasta pažeidimų, savininkais tariamasi, diskutuojama ir po pastabų valgiaraščiai pataisomi. Kavinių, restoranų savininkai netgi lieka dėkingi, nes nori, kad jų meniu būtų kuo geresni.

Šia apžvalga siekiama atkreipti dėmesį, pamokyti, patarti. Jei kyla klausimų, visada galima kreiptis į Savivaldybės kalbos tvarkytoją Rūtą Švedienę, e. paštas ruta.svediene@kedainiai.lt.

Galite netgi atsiųsti parengtą valgiaraštį, kad prieš išvysdamas dienos šviesą jis Savivaldybės kalbininkės būtų įvertintas, suredaguotas. Ir kavinės ar restorano savininkams bus ramu, ir visi džiaugsis kavinių, restoranų savininkų rūpesčiu dėl lietuvių kalbos, o ir kalbos tvarkytojai per patikrinimus bus smagu įvertinti, kad klaidų nerasta.

Apie pavadinimus

Simboliniai patiekalų, produktų pavadinimai turi būti rašomi su kabutėmis arba išskiriami kitu šriftu, kita spalva.

Pvz.:

Pica „Populiarioji“ / Pica POPULIARIOJI / Pica **Populiarioji** / Pica „Tornado“ / Pica TORNADO / Pica **Tornado**.

„Cezario“ / CEZARIO / **Cezario** salotos.

„Kėdainių“ / KĖDAINIŲ / **Kėdainių** blynai.

Firminis „Uršulės“ / URŠULĖS / **Uršulės** desertas

„Egzotika“ / EGZOTIKA / **Egzotika**.

„Yin Yang“ / YIN YANG / **Yin Yang** antiena AŠTRU.

Kanelės su „Ruby“ / RUBY / **Ruby** šokoladu.

Pyragėliai su „Advokato“ skonio įdaru / Pyragėliai su likerio „Advokat“ skonio įdaru.

Alus „Švyturys“ / ŠVYTURYS / **Švyturys**.

Jei visas patiekalo pavadinimas rašomas didžiosiomis raidėmis, vis tiek būtina išskirti simbolinį jo pavadinimą:

KEPSNYS „ASTRA“ / KEPSNYS **ASTRA** / PICA „TORNADO“ / PICA **TORNADO**.

Pastaba. Simboliniai pavadinimai, išreikšti daiktavardžio (įvardžio) kilmininku ar būdvardžiu, eina prieš pažymimąjį žodį (gaminio bendrinį pavadinimą).

Pvz.:

„Sostinės“ keksas (ne keksas „Sostinės“);

„Kurortinės“ dešrelės (ne dešrelės „Kurortinės“);

„Keturių sūrių“ pica (ne pica „Keturių sūrių“),

Arbata šalavijų (= Šalavijų arbata),
„Dvaro“ gira (ne gira „Dvaro“),
„Linksmasis“ kokteilis (ne kokteilis „Linksmasis“).

Įsidėmėtina. Prielinksnio **su** konstrukcija rašoma po simbolinio vardo.

Ne *Vištienos maltinis su padažu „Jūratė“*, o *Vištienos maltinis „Jūratė“ su padažu*.

Ne *Žuvų kepsnys su sūrio plutele „Žuvelė“*, o *Žuvų kepsnys „Žuvelė“ su sūrio plutele*.

Gramatika

Gramatika

Neapibendrintai reiškiant augalų rūšį didesniai negu vienas kiekiui žymėti vartotina daugiskaita, o ne vienaskaita.

Pvz.:

grietinėle su kokoso (= kokosų) drožlėmis;

anakardžio (= anakardžių) riešutai;

su šviežios mėtų (= šviežių mėčių) prieskoniu;

avokado (= avokadų) tyrė;

bolivinės balandos daržovių garnyras (= bolivinių balandų ir daržovių garnyras);

vištienos maltinukas su sezamu (= su sezamais);

argano (= arganų) aliejus;

padažas su bambuko (= bambukų) milteliais;

grietinėlės ir baziliko (= bazilikų) padažas.

Daugiskaita vartojama, kai kalbama apie prieskonių vaisius, šakniastiebius, sėklas, smulkintus prieskonių lapus.

Pvz.:

su šviežiomis žolelėmis (baziliku (= bazilikais), krapais, laiškinių česnakais, daržiniu builiumi (= daržiniais builiais) ir kt.);

sudėtis: cinamonas, apynys, juodasis pipiras (= cinamonas, apyniai, juodieji pipirai); sudedamosios dalys: alavijas, medetka (= alavijai, medetkos);

saulėje džiovintų pomidorų ir baziliko (= bazilikų) humusas;

su sezamo (= sezamų) sėklomis;

kiaulienos nugarinė su rozmarinu (= rozmarinais).

Kai kalbama apie prieskonių miltelius, iki grūdelių susmulkintą prieskonių masę, vartojama vienaskaita, pvz., *pyragėlis su cinamonu*.

Išskiriamajai daikto ypatybei nusakyti terminuose ir pavadinimuose vartojama įvardžiutinė forma.

Pvz.:

raudonas (= raudonasis) vynas;

šviesus (= šviesusis) alus;

rinkitės sausą baltą (= baltąjį) vyną;

kreminis žalias (= žaliosios) arbatos desertas;

šokoladinis keksiukas su juodu (= juoduoju) šokoladu ir brendžiu;

raudoni (= raudonieji) svogūnai;

saldžios (= saldžiosios) bulvės (batatai);

aitrios (= aitriosios) paprikos.

Su veiksmažodžiu būti ir jo formomis neapibrėžtam kiekiui reikšti vartotinas dalies kilmininkas, o ne galininkas.

Pvz.:

gėrime yra natūralios mėlynių sultys (= natūralių mėlynių sulčių);

gali būti sojų pėdsakai (= pėdsakų);

gali būti riešutų pėdsakai (= pėdsakų).

Derinamasis arba kilmininku išreikštas nederinamasis pažymins neturi eiti po pažymimojo žodžio.

Pvz.:

pyragaitis viskio skonio (= viskio skonio pyragaitis);

panakota vanilinė (= vanilinė panakota) su braškėmis;

apkepėlės įvairios (= įvairios apkepėlės);

vyšnios šaldytos (= šaldytos vyšnios).

Grafiškai nepažymėtas pažyminyms po pažymimojo žodžio yra laiko-
ma kalbos klaida.

*Ne Arbata juodoji, o Juodoji arbata; ne Kepsnys vištienos, o Vištienos
kepsnys.*

Šalutiniai pažyminiai, kurie pateikia papildomą informaciją, charakte-
ristiką, gali būti rašomi po pažymimojo žodžio, tik reikia atskirti
kableliu arba rašyti skliausteliuose, mažesniu šriftu, kitoje eilutėje.

Žalioji arbata, mėtinė. Žalioji arbata (mėtinė).

**Negalimas pavadinimas, sudarytas iš daiktavardžio ir prieveiks-
mio.**

Ne Barščiai ukrainietišškai, o Ukrainietiški barščiai;

ne Paplotėliai meksikietišškai, o Meksikietiški paplotėliai.

Leksika ir žodžių daryba, svetimžodžiai

Leksika ir žodžių daryba

Dalyvis **užkeptas** nevartotinas reikšme „apkeptas“, pvz., kapotos tešlos pagrindas, užkeptas (= apkeptas) sūrio, grietinės ir kiaušinių mišiniu.

Rašytina ne **užkepėlė**, o apkepėlė.

Vediniai su priesaga **-tojas, -ėjas** žymi asmenis, taip negalima nusakyti įrankių, darbo priemonių ar medžiagų, pvz.: glitimo pagerintojas (= glitiklis; tešlos glitiklis); sulčių surišėjas (= tirštiklis ar pan.); tešlos pagerintojas (= puriklis, kėliklis ar pan.) „Baker gold“.

Svetimžodžiai, turintys atitikmenis

Atėjusius iš kitų kalbų žodžius (svetimžodžius) paprastai sulietuviname (pvz.: *aioli* > *ajolis*; *badrijani* > *badridžanis*; *biltong* > *biltongas*, *espresso* > *espresas*, *panna cota* > *panakota*, *crème brûlée* > *krembriulė*) arba sukuriamas lietuviškas atitikmuo (pvz.: *baguette* > *prancūziškas batonas*, *grissino* > *duonos lazdelė*, *krokant* > *griliažas*, *canapé* > *vieno kąsnio sumuštinukas*).

Pvz.:

augalinis tirštiklis agar-agar (= agaras);

pasiteirauki baristos (= baristo, baristės) išsamesnės informacijos;

biscotto (= biskotis, biskočiai);

blanširuotų (= nuplikytų; apvirtų, apvirintų) citrinų gabaliukai;

mūsų „Brioche“ (= brijošės; sviestinės bandelės) kepamos tik iš aukščiausios kokybės produktų;

mini burgeriukai (= mini suvožtiniai, suvožtinukai);

Burger padažas (= suvožtinių padažas);

šventiniai cake popsai (= pyragaičiai ant pagaliuko);

canelle (= kanelė);

apie itališkas Ciabatta (= čiabatos) tradicijas;

Foccacia (= fokačija);

chia (= šalavijų) ir uogų desertas;

šventiniai cupcakes (= keksiukai; keksiniai pyragaičiai);

krekeriai su čili (= aitriosiomis paprikomis);

juodasis šokoladas su čili pipirais (= aitriosiomis paprikomis);

kaip iš maltos kavos skverbiasi kvapni, sodri, eterinių aliejų prisotinta espresso (= espresso) puta;

Jalapeno pipirai (= Chalapos paprikos, Chalapos aitriosios paprikos);

yuzu citrina (= kvapusis mandarinas);

kakao (= kakava);

pyragaičiai su laimu (= žaliosiomis citrinomis);

spalvingieji macarons (= makarunai);

prancūziškai žavus macarons (= makarunų) rinkinys;

karamelinis tortas su mascarpone (= maskarpone);

„Feta“ sūris (= fetos sūris / feta);

Brie sūris (= bri sūris);

perteptas varškės musu (= putėsiais);

šokoladinis tortas su mėlynių musu (= putėsiais);

raudonųjų uogų „Panna Cotta“ (= panakota);

vanilinė panna cotta (= vanilinė panakota) su braškėmis;

sluoksniuotos tešlos valovanai (= užkandiniai krepšeliai);

švelniai aštrus teriaki (= terijakio) padažas;

Halloumi lazdelė (= halumio lazdelė / sūrio „Halloumi“ lazdelė);

vyšniu confit (= konfi);

aioli (= ajolio padažas / ajolis / česnakinis padažas);

silkė su burokėlių karpačio (= karpačiu);

bulvių-morkų piure (= bulvių ir morkių piurė);

Tartar padažas (= tartaro padažas);

salotos su bolivine balanda ir burrata (= salotos su bolivinėmis balandomis ir burata);

siracha (= sirača / aštrus padažas iš aitriųjų paprikų, acto, česnakų);

hasomaki sušiai (= hasomakiai / hasomakių sušiai);

klasikiniai uramaki (= klasikiniai uramakiai / klasikiniai uramakių sušiai);

maki (= makiai / ritinėliai);

„unagi“ padažas (= unagio padažas / padažas „Unagi“);

ramen makaronai (= ramenai);

Chorizo dešra (= čiorisas, čorisas / „Chorizo“ dešra);

Saliami (= saliamis / saliamio dešra);

Serano (= seranas);

Guacamole (= avokadų trintinys, gvakamolė);

Smoothie (= tirštasis kokteilis / glotnutis).

Tokių naujų svetimų žodžių, turinčių atitikmenis lietuvių kalboje (yra sulietuvinti), nereikia rašyti kabutėse. Kartais pasitaiko, kad meniu rašo taip: „nduja“ (Kalabrijoje gaminama aštri delikatesinė kiaulienos dešra). Reiktų rašyti tiesiog nduja. Parašoma su kabutėmis „Nori“ (kulinarijoje naudojamas presuotas jūrų dumblių lakštas), o reiktų rašyti tiesiog *noris*, *noriai* arba (*jūrų dumblių lakštas* (*lakštai*)).

Taip pat primintina, kad registruoti prekių ženklai neverčiami į lietuvių kalbą, pvz.: Kakava NESQUIK, Didysis sumuštinis „Big Mac“ ir pan. Bet būna, kad per ilgą laiką prekių ženklai tampa bendriniais žodžiais ir tada rašome įprastai – iš mažosios, be kabučių, pvz. *porteris*, *kabernė*, *pepsikola*, *kokakola*, *starka*.

Pavadinimai

Kavos ir arbatos pavadinimai

Espresso kava (= espresas, espresso kava);

Espresso ristretto (= sodrusis espresas);

Cappuccino (= kapučinas, kapučino kava);

Latte (= latė, latės kava);

Matcha (= mačia);

Matcha latte (= mačios latė);

Chai latė (= čailatė / latė su indiškais prieskoniais);

Chai arbata (= masalos arbata / arbata su indiškais prieskoniais);

Spicy latė (= prieskoninė latė / latė su prieskoniais / pikantiška latė / aštri latė);

Macchiato (= espresas su pieno puta / makiatas);

Flat white (= fletvaitas);

Sweet Flat (= saldusis fletvaitas);

caffe frappe (= frāpė / ledinis kavos kokteilis);

caffè Americano (= amerikietiška kava);

caffè moccha (= šokoladinė kava (su pienu);

Icy spicy (= ledinis aštrus kavos kokteilis / šalta prieskoninė kava / šalta kava su prieskoniais).

Lotus latė, Snickers latė, Cosmos latė, Snickers frapė galima suprasti kaip simbolinį pavadinimą + tiesioginės reikšmės žodį. Galima būtų užrašyti **Latė LOTUS, Latė SNICKERS, Latė COSMOS** ir pan., kad išsiskirtų simbolinis pavadinimas. Simbolinį pavadinimą galima išskirti kabutėmis, didžiosiomis raidėmis, kitu šriftu, spalvomis.

Rašyba

Rašant gaminių pavadinimus tik pirmasis žodis pradedamas didžiąja raide, kiti žodžiai rašomi mažosiomis.

Pvz.:

Šokoladinė Tartaletė (= Šokoladinė tartaletė);

Vištienos krūtinėlės kepsnys su Traškiais (= traškiais) kalaforais;

Jautiena Su bambukais (= Jautiena su bambukais);

Žuvis Su bambukais (= Žuvis su bambukais);

Koldūnai Su vištiena (= Koldūnai su vištiena).

Lietuvių kalboje vartotinos atidaromosios ir uždarnosios kabutės „...“ (apačioje – devynetukai, viršuje – šešetukai), pvz.: kepsnys „Aitvaras“, padažas „Texicana“.

Brūkšnelis nerašomas tarp skirtingus dalykus reiškiančių daiktavardžių.

Pvz.:

aguonų-lazdyno riešutų (= aguonų ir lazdynų riešutų) biskvitas;

saldžiarūgštė mango-pasiflorų (= mangų ir pasiflorų) želė;

sūrio-mėsos lenta (= sūrio ir mėsos lenta);

česnakinis-garstyčių padažas (= česnakinis garstyčių padažas / česnakų ir garstyčių padažas).

Po **gramo, kilogramo santrumpų g, kg** taškas nerašomas, pvz.: nurodyta kaina skaičiuojama 100 g. (= 100 g); galima užsisakyti nuo 1 iki 10 kg. (= 1 iki 10 kg) svorio tortą. Jei sakinyse baigiasi santrumpa, taškas būtinas.

Euro santrumpa – Eur arba **EUR**, pvz., užsakymai priimami nuo 12 eur (= Eur; EUR) mieste ir nuo 23 eur (= Eur; EUR) rajone. Galimas ir **euro simbolis €**, jis nurodant kainą rašytinas po skaitmenų, pvz., € 1.80 (=1,80 €).

Dažniausiai vartojami augalų pavadinimai

“romanesca“ (= žiedinis kopūstas „Romanesca“);

Pekino ir aisbergo salotos (= Pekininės ir gūžinės salotos „Iceberg“);

Aisbergas / ledo salota (= gūžinės salotos „Iceberg“);

Čili (= aitriosios paprikos);

Shiitake (= šitakis arba valgomasis dantenis);

Wakame (= vakamė; vakamės arba plunksninės undarijos salota);

„pak choy“ salota (= Kininio bastučio salota);

Peperoni / peperoni paprikos (= paprikos);

Rukola (= gražgarstės).

Skyryba

Išplėstinis derinamasis pažyminys po pažymimojo žodžio išskiriamas kableliais, pvz.: Pertepti vaniliniu grietinės kremu pagardintu (= kremu, pagardintu) citrina; pagaminta iš pagerintos mielinės tešlos sluoksniuotos (= tešlos, sluoksniuotos) su margarinu; Jautienos žandai su bulvių koše gardinta (= koše, gardinta) trumais; Upėtakis įdarytas daržovėmis (= Upėtakis, įdarytas daržovėmis); Kiaulienos sprandinė apkepta (= sprandinė, apkepta) daržovėmis ir sūriu; Vištienos krūtinėlė įdaryta (= krūtinėlė, įdaryta) sūriais.

Svarbu

Svarbu

Valgiaraščių įrašai, be valstybinės kalbos, gali būti teikiami ir kitomis kalbomis, tik **įrašų kitomis kalbomis formatas negali būti didesnis ar ryškesnis negu įrašų lietuvių kalba.**

UŽKANDŽIAI / ANTIPASTI

Jautienos kepsnys, patiekiamas su raudonojo vyno padažu ir keptais pomidoriais.

Fillet of beef with red wine sauce and baked tomatoes.

Valgiaraščiuose negali būti rašomi tik anglų ar kita užsienio kalba bendriniai žodžiai.

Pvz.:

cheesecake (= sūrio pyragas),

Bowlas su bolivine balanda (= Bolivinių balandų dubenėlis, dubuo / Dubenėlis, dubuo su bolivinėmis balandomis);

Toast stiliaus sumuštiniai = turi būti parašyta lietuviškai. Galbūt Duonos apkepėlės, Kepti sumuštiniai, Skrebučiai ar pan.;

Bulvytės fri (= Gruz dintos bulvytės / gruzdės);

Grill daržovės (= Apkeptos grilyje daržovės / Ant grotelių keptos daržovės / Grilio daržovės / Grilintos daržovės);

Salsa padažas (= padažas / aštrus padažas / aštrus pomidorų padažas ir pan.).
Salsa – ispaniškas žodis, kuris verčiamas „padažas“ arba „aštrus padažas“;

Prosciutto cotto kumpis (= Vytintas itališkas kumpis),

Brown rice (= Rudieji ryžiai),

Coffee time (= Kavos pertrauka, pertraukėlė).

Rekomenduojami lietuvių kalbos išteklių internete

Rengiant valgiaraščius, visada gali iškilti klausimų, kaip taisyklingai nurodyti patiekalų sudėtį, parašyti gaminio pavadinimą. Dažnai padėti gali duomenų bankai, esantys Valstybinės lietuvių kalbos komisijos tinklalapyje. Iš kitų kalbų atėjusių žodžių lietuviškus variantus galima rasti minėtame Svetimžodžių atitikmenų sąraše, terminus – Terminų banke, maisto gaminių pavadinimų rašymo taisykles – VLKK rekomendacijoje „Dėl maisto gaminių pavadinimų rašymo“, o vietovardžius – svetainėje „Pasaulio vietovardžiai“.

Lietuvių kalbos skyrybos taisykles galima rasti čia, **rašybos taisykles** – čia.

Rasti įdomesnę pavadinimą ar patikrinti išsirinktą bus lengviau, naudojantis Lietuvių kalbos instituto duomenynais <https://ekalba.lt/>.

Turint skubių klausimų, atsakymą galima rasti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos **Konsultacijų banke** arba skambinti telefonu (0 5) 272 4520.

Kėdainių rajono savivaldybės kalbos tvarkytoja Rūta Švedienė,
ruta.svediene@kedainiai.lt